

Лариса ТОМАШЕВСЬКА,
заступник директора з навчально-виховної роботи

*Тернопільський академічний ліцей
«Українська гімназія» ім. І. Франка
Тернопільської міської ради (м. Тернопіль)*

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасна Україна опинилася в умовах війни, що значно ускладнило традиційний освітній процес. Потреба в альтернативних підходах до навчання стала критичною для забезпечення рівного доступу до освіти. Змішане навчання, яке поєднує онлайн- та офлайн-методи, стало вимушеним вибором і водночас необхідним рішенням для забезпечення безперервності освіти багатьох шкіл у зв'язку з безпековими загрозами.

Змішана форма навчання, або *blended learning*, поєднує традиційне аудиторне навчання з елементами онлайн-освіти. У загальному розумінні змішане навчання – це таке навчання, за якого частина пізнавальної діяльності учнів відбувається на уроці під безпосереднім керівництвом учителя, а інша – у самостійній роботі з електронними ресурсами [2].

1. Моделі «змішаного навчання».

Моделей змішаного навчання багато. Зупинимося на основних.

- *Ротаційна модель.* Суть цієї моделі полягає в так званій «ротації» учнів у школі. Відбувається також і «ротація» різновидів діяльності учнів – онлайн і офлайн.
- *Гнучка модель.* У цій моделі учні працюють за індивідуально налаштованим розкладом переважно онлайн, а вчитель є інструктором, який координує їхню діяльність та консультує.
- *Особистісно орієнтована модель.* Передбачає навчання за індивідуальними освітніми траєкторіями (учні навчаються очно, а паралельно працюють із зовнішніми електронними ресурсами, онлайн-курсами).
- *Модель збагаченого віртуального середовища.* Така модель передбачає основну роботу в режимі онлайн за дистанційними курсами. Водночас учень може відвідувати певні уроки (якщо ця модель застосовується індивідуально), або ж для учнів усього класу

проводяться певні уроки (наприклад, на початку та наприкінці вивчення теми, для захисту проєктів, обговорення певних тем) [3].

2. Виклики змішаного навчання в умовах війни.

Змішане навчання в школах під час війни стикається з багатьма викликами, які впливають на якість освіти та психологічний стан учнів і вчителів. Ось основні з них:

- *Технічні проблеми.* Відсутність стабільного інтернету, недоступність необхідного обладнання (комп'ютери, планшети, телефони).
- *Безпека учнів та вчителів.* Необхідність частих евакуацій, укриття, переривання занять через загрози.
- *Психологічний стан учнів.* Стресові фактори, які негативно впливають на увагу, мотивацію та навчальні результати.
- *Нерівний доступ до освіти.* Не всі учні мають однакові можливості для дистанційного навчання через різні соціально-економічні умови.
- *Зниження мотивації.* Постійні перерви в освітньому процесі, обмежені можливості для соціальних контактів і страх перед майбутнім можуть знижувати інтерес учнів до навчання.
- *Недостатня підготовка вчителів до роботи в кризових умовах.* Не всі педагоги були підготовлені до роботи в умовах змішаного або дистанційного навчання, особливо в умовах постійних загроз для життя та здоров'я.

Для вирішення цих викликів необхідна тісна співпраця державних структур, освітніх установ та міжнародних організацій. Важливо забезпечувати психологічну підтримку учнів і вчителів, покращувати доступ до технологій, а також розробляти стратегії безперервного навчання в кризових умовах.

3. Можливості змішаного навчання.

Змішане навчання під час війни набуло особливого значення, оскільки дозволяє забезпечити безперервність освітнього процесу навіть у складних умовах. Ось основні можливості, які воно надає:

- *Гнучкість освітнього процесу.* Поєднання онлайн- і офлайн-форматів дозволяє швидко адаптувати навчання до умов безпеки. Змішане навчання дозволяє учням продовжувати навчатися з дому або безпечних локацій, використовуючи інтернет та цифрові ресурси.

- *Розвиток цифрових навичок.* Учні та вчителі отримують нові компетенції в роботі з технологіями, що сприяє розвитку інформаційної грамотності.
- *Доступ до якісних ресурсів.* Використання онлайн-платформ, таких як Google Classroom, Moodle, Zoom, Google Meet або спеціалізовані освітні ресурси, дає можливість учням отримувати матеріали від учителів у будь-який час. Це також дозволяє доступ до електронних підручників, відеоуроків та інтерактивних завдань.
- *Індивідуальний підхід.* Можливість використовувати різні методи та темпи навчання, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Наприклад, учні можуть працювати в своєму темпі з додатковими ресурсами або повертатися до складних тем, переглядаючи записи уроків.
- *Психологічна підтримка.* Використання онлайн-занять як способу підтримки зв'язку з учнями, зниження почуття ізоляції. Онлайн-формати дають можливість залучати психологів, консультантів і допомагати дітям справлятися зі стресом та тривогами, залишаючись на зв'язку навіть дистанційно.
- *Колективне навчання та комунікація.* Хоча частина освітнього процесу відбувається онлайн, змішана форма дозволяє організувати групові заняття, дискусії та навіть проектну роботу через віртуальні класи або під час офлайн-зустрічей, коли це можливо.
- *Оцінювання знань.* Онлайн-системи тестування, контрольних робіт та завдань дозволяють легко оцінювати знання учнів у дистанційному форматі, а також надавати зворотний зв'язок в електронному вигляді.
Змішане навчання під час війни стає не просто зручністю, а життєво важливою стратегією, яка допомагає зберігати доступ до освіти навіть у найскладніші моменти.

4. Практичні рекомендації.

Змішане навчання в школі під час війни – це складний процес, який потребує гнучкості, підготовки та адаптації з боку всіх учасників.

Нижче наведено кілька практичних рекомендацій для організації такого навчання:

- *Технічна підтримка.* Забезпечення доступу до інтернету та пристроїв для учнів і вчителів, використання альтернативних технологій у разі відсутності інтернету. Проведення тренінгів для учнів і вчителів щодо використання онлайн-інструментів для навчання. Створення альтернативних способів отримання матеріалів (роздруковані завдання, радіо чи телебачення для навчання) для тих, у кого обмежений доступ до інтернету.
- *Психологічна підтримка.* Створення програм підтримки для учнів та вчителів, інтеграція елементів емоційного розвитку в освітній процес.
- *Професійний розвиток учителів.* Організація тренінгів з використання цифрових технологій та методів змішаного навчання.
- *Гнучкість у плануванні.* Розроблення плану на випадок непередбачених обставин, таких як повітряна тривога або тимчасове закриття школи. У таких випадках повинні бути готові онлайн-уроки або інші форми дистанційного навчання.
- *Поєднання онлайн- і офлайн-форматів.* 1) Очне навчання. Організувати безпечний освітній процес у класах закладу освіти (укриття, система оповіщення). 2) Дистанційне навчання. Для учнів, які не можуть бути присутніми фізично, організувати уроки онлайн. Дистанційне навчання учитель може здійснювати в синхронному та асинхронному режимах з використанням електронних освітніх платформ (Google Workspace, Google Classroom, Нові Знання, HUMAN.UA) і комунікаційних онлайн сервісів та інструментів (Zoom, Skype, Team, базові сервіси Google: Gmail, Календар, Meet, Jamboard, Chat, Hangouts, YouTube та інші). Для учнів 5–11-х класів доступна державна платформа з дистанційного та змішаного навчання й методичної підтримки вчителів «Всеукраїнська школа онлайн» [1, с. 53].
- *Підтримка зв'язку з батьками.* Регулярне інформування батьків про всі зміни в освітньому процесі. Проведення онлайн-зустрічей або розсилка інформаційних бюлетнів з важливими оновленнями.
- *Адаптація навчальних матеріалів.* Спрощення завдань та навчальних матеріалів для онлайн-уроків. Використання

інтерактивних матеріалів, відео та завдань, які можна виконувати самостійно вдома. Підготовка коротких відеоуроків, презентацій чи інструкцій, які можна переглядати у зручний час.

- *Моніторинг прогресу.* Регулярна перевірка розуміння матеріалу за допомогою тестів, опитувань або інших форм контролю знань. Проведення індивідуальних консультацій з учнями для обговорення їхнього прогресу та труднощів.
- *Безпека і захист даних.* Використання надійних та захищених платформ.

Застосування цих рекомендацій допоможе підтримати освітній процес на належному рівні навіть у таких складних умовах.

Отже, змішане навчання в умовах війни є важливим інструментом для забезпечення безперервного доступу до освіти.

Використання нових технологій і гнучких підходів може створити нові можливості для розвитку освіти навіть в екстремальних умовах. Однак для ефективної реалізації змішаного навчання необхідні подальші зусилля з боку держави та суспільства для подолання існуючих викликів.

Вирішення технічних, соціальних та психологічних проблем є критично важливим для успішної реалізації таких моделей навчання.

Досвід України може стати корисним прикладом для інших країн, які стикатимуться з подібними викликами в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ, 2023. 64 с.
2. Змішане навчання: як організувати якісний освітній процес в умовах війни (Державна служба якості освіти). 2022. URL: <https://nus.org.ua/articles/zmishane-navchannya-yak-organizuvaty-yakisnyi-osvitnij-protses-v-umovah-vijny/> (дата звернення: 10.10.2024).
3. Змішане навчання: як організувати якісний освітній процес в умовах війни. 2022. URL: <https://sqe.gov.ua/zmishane-navchannya-yak-organizuvati-yaki/> (дата звернення: 10.10.2024).